

František Graus (14. 12. 1921 – 1. 5. 1989)

František Graus byl českým historikem evropského formátu. Jeho díla byla ojedinělá pro svou tematickou šíři i hloubku.

Život:

František Graus se narodil v Brně do rodiny německy mluvících Židů. Během jeho dětství umírá jeho otec a později i babička, u které rodina Grausova bydlela. Studoval na celostátním židovském gymnáziu, kam přešel z německé národní školy pro její nacionalistické smýšlení. Na gymnáziu si František Graus zlepšil svoji češtinu, naučil se hebrejsky a latinsky. Roku 1941 putuje i se svou rodinou do Terezína. Díky jazykovým znalostem byl zařazen do knihovny, kde třídil zabavené knihy. V knihovně se sblíží s učením marxismu a postupně se stává zapáleným marxistou. Během války byl ještě transportován do Osvětimi a následně Buchenwaldu. Po konci války zahajuje své studium na Vysoké škole politické a Karlově universitě. Od roku 1948 pracuje na Státním historickém ústavu, později spolu zakládá Historický ústav ČSAV a stává se šéfredaktorem Československého časopisu historického. Během 60. let se stává profesorem UK a v roce 1968 vystupuje proti agresí vojsk Varšavské smlouvy při okupaci Československa. Odchází do emigrace. V zahraničí působí jako profesor Giesenu a Basileji, stává se členem redakčního kruhu časopisu Historische Zeitschrift. Umírá roku 1989 v Basileji.

Dílo:

Ve svém díle se zpočátku věnoval hospodářským a sociálním dějinám, zejména okrajovým skupinám. Tato díla z 50. let jsou ovlivněna jeho marxistickým smýšlením, i přesto mají svoji historickou hodnotu. V 60. letech se zaměřuje na problémy v historiografické práci. Definiuje pojem živé a mrtvé minulosti. Za živou minulost považuje minulost, kterou je možno poznat skrze prameny a o které je tedy historik schopen vydat svědectví. Mrtvou minulostí je pro něj minulost, která obhajuje národ a jeho postavení ve světě. Při svém studiu národu byl velmi důsledný. Studoval kromě úředních pramenů i legendy a hledal souvislosti mezi vznikem slovanských a germánských říší. Kromě toho se jal hledat odlišnosti a paralely i ve vzniku říše merovejské. Zajímal se o vztah minulosti k současnosti a nahlížel na proměnu názorů na Velkomoravskou říši, Libuši, Přemysla Otakara II. či mistra Jana Husa. Zformuloval myšlenku krize středověku ve 14. století. Přičemž krizi chápe jako proměnu názorů a nahlížení na svět ve společnosti. Ne nutně jako úpadek. S tímto tématem souvisí husitství v Čechách a lidové bouře po celé Evropě. Jeho dílo bylo velmi rozsáhlé a zakládalo se na kvalitním studiu pramenů a literatury. Jazykem jeho děl nebyla jen čeština, ale i němčina či francouzština.

Monografie:

Chudina městská v době předhusitské. Praha 1949.

Český obchod se sukrem ve 14. a počátkem 15. století (K otázce významu středověkého obchodu). Praha 1950.

Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské I. Dějiny venkovského lidu od 10. století do první poloviny 13. století. Praha 1953.

Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské II. Dějiny venkovského lidu od poloviny 13. století do roku 1419. Praha 1957.

Volk, Herrscher und Heiliger im Reich der Merowinger. Studien zur Hagiographie der Merowingerzeit. Praha 1965.

Die Nationenbildung der Westslawen im Mittelalter. Sigmaringen 1980.

Studie:

Krise feudalismu ve 14. století. In: Sborník Historický 1, 1953, s. 65-121.

K otázkám metodiky středověkých dějin, Československý časopis historický 4, 1956, s. 99-115.

O poměru mezi archeologií a historií. K výkladu nožů na slovanských pohřebištích, Archeologické Rozhledy 9, 1957, s. 535-552.

L'empire de Grande-Moravie, sa situation dans L'Europe de L'époque et sa structure intérieure. Praha 1963.

Dále viz:

Gilomen, Hans-Jörg - Moraw, Peter - Schwinges, Rainer C. (Hg.): František Graus - Ausgewählte Aufsätze 1959-1989. Vorträge und Forschungen 55, Sigmaringen 2002.

Literatura:

Klápště, Jan.: Nesnadný návrat profesora Františka Grause. DaS 24, 2002, č. 3, s. 38-39.

Macek, Josef.: František Graus (14. 12. 1921 – 1. 5. 1989). ČČH 88, 1990, s. 201-208.

Seidlerová, Irena.: Válečná zkušenost Františka Grause. In: František Graus – člověk a historik, Edd: Z. Beneš, B. Jiroušek, A. Kostlán, Praha 2004, s. 99-118.

Šmahel, František.: František Graus. In: Mediaevalia Historica Bohemica 1, Praha 1991, s. 515-531.

Wihoda, Martin.: František Graus. Zamyšlený poutník mezi živou a mrtvou minulostí. In: Historik v proměnách doby a prostředí 20. st., Edd: J. Hanuš, R. Vlček, Brno 2010, s. 251-261.